

UČITELJSKI
T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VII.

v Ljubljani 1. aprila 1867.

List 7.

S O N E T.

Kedar nastane morski piš šumeči,
Valovi divji jezno se dervijo,
Čolnarja žalost, strah, obup morfjo,
Da sam ne vé pomoči si v nesreči, —

Zastije kmali rešni žar blišeči:
Oblaki tamni naglo se zgubijo,
Valovi mirni prejšnjo pot letijo;
Sercé se mu raduje v novi sreči.

Tak včasih našo dušo vznemiruje
Mogočna strast, ki z drugo se bojuje;
Sercé togotno se kot morje ziblje.

Naenkrat, u m, tvoj bistri žar zasveti,
Potoki strastni jenjajo kipeti,
In jasni mir nam zopet serce giblje.

J. Cimperman.

Čertice o izreji.

Napisal Ivan Tomšič.

Kaj je izreja? — Pod besedo „izreja“ se umé skerb in pozornost, ki jo obračamo na telo in dušo njezne mladine. Rejnik mora tedaj marljivo čuti, da se pri otrocih oboje, duh in telo, vsestransko, pametno razvija, čedalje bolj zboljšuje in napeljuje k zaželeni popolnomasti. Iz tega se lahko umé,

da mora rejnik dobro poznati mnogoverstne strani človeškega, a posebno otroškega serca; kajti ravno temu preti veliko uim, ki le premnogokrat zamore vse dobre kali in čuvsva nedolžne mladine.

Vse pa, kar zadeva telo, je: snažnost in dobre spretnosti, katerih si človek le polagoma pridobiva. Kar tiče snažnost, niso mi znana bolja pravila, nego so ona, katerih so se držali sloviti rejniki vseh dob, in se jih deržê še dan danes ne le po ljudskih učilnicah, timveč po vseh viših šolah in učiliščih. Omenjena pravila pa velé: „Pazijo naj rejniki, da mladina v svoji vnanji obnaši ne kaže nič nesnažnega, nič nespodobnega in preprostega; gledajo naj skerbno, da je mladina lepo čedno in kar mogoče prilično oblečena, da mladina ne hodi raztergana z razmeršenimi lasmi in umazanim obličjem ali rokami. Rejnik naj ne skerbí le, da si mladina prisvojuje koristnih ved, ampak skerbí naj tudi za to, da je vljudna, to je, da se zna tudi po vnanje med ljudmi lepo in dostojno obnašati, kar je v vsakdanjem družinskem življenji neogibno potrebno. Nasproti pa rejnik ne sme nikakor pustiti, da bi se mladina nosila preošabno in oholo. Nikakor ne sme rejnik terpeti, da bi mladina surovo oholost in prevzetnost izrazovala, to je, da bi le na lišp in vnanjo opravo gledala; kajti tako bi izredil obilo nespametnih in puhlih gizdalinov, ki so le na smeh pametnim ljudem“. — To so pravila za pristojnost človeškega telesa, katerih ne sme rejnik nikdar v nemar puščati, timveč mora na to pri vsaki priložnosti gledati.

Kar zadevlje dobre spretnosti, mora rejnik mladino vaditi, da se pohlevno, a nikakor ne preveč bojazljivo vede, mora jo vaditi, da stoji lepo in ravno, da se priljudno priklanja, da se varuje vseh nespodobnosti, kedar stoji ali sedi, ob kratkem — da jo napeljuje, da se vselej in povesod pametno in modro obnaša. Že pri starih in slovutih Rimljanih so se skerbno deržali navedenih načel in slavni Kvintilijan pravi: „Deržimo se, da bote rami spodobno viseli, da ne bodo roke nespretne in preproste, da stoja ne bo nikomur neprijetna, da pregiblremo noge pametno in da se glava in oči s telesom vred vjemajo“. *) — Pri izreji je treba, da je rejnik previden, da otroci sami sebe

*) Ut recta sint brachia, ne indoctae rusticaeve manus, ne status indecorus, ne qua in proferendis pedibus inscítia, ne caput oculique ab alia corporis inclinatione dissideant. Quint. Lib. I. c. 11.

nikoli preveč ne ljubijo, da ne pripisujejo vsega sami sebi, da nič ne delajo in nič ne govoré, kar bi druge tako ali enako žalilo; da na dalje povsod iščejo pripravne priložnosti, kako bi delali ljudem veselje, in da vse spretnosti drugih veliko bolj cenijo, nego svoje lastne. Po teh pravilih naj bi se rejniki in učitelji strogo ravnali, ter gledali, da se jim vse dobro izide. Ako je nježna mladina vajena v omenjenih glavnih vodilih, kar tiče *snažnost*, *vljudnost* in *lepo obnašo*, bode gotovo v obhoji z drugimi ljudmi tako se vedela, da ne bode delala niti sebi, niti rejniku sramote. Tudi ne bi bilo odveč, ako bi rejnik svoje učence opominjal, da bi gledali ljudi, ki se pohvalno in spodobno vedejo, ter jih spodbujal, da bi jih posnemali.

Treba pa je skerbeti tudi za dušno dobro, ne samo za telesno; zarad tega mora rejnik na vse strani in vestno obdelovati tudi duhá in serce svoji skerbi izročene mladine. S samim opominovanjem in svarjenjem pa bode rejnik le kaj malo opravil pri tej nalogi. On mora mladino v prijaznih pogovorih napeljevati, da se mu nepristransko in brez hlimbe razodeva, da se ž njim prosto in svobodno brez strahú pogovarja in da mu odkriva vse svoje sile in težave; on jo mora napeljevati, da se ne zmerduje, ako jo opominja, da se mora naj pred učiti sebe poznavati, posebno ako ji kaže pregreske in napake, katerih se ima varovati; da mora še sama svoje pregreske odkrivati in jih odkritoserčno spoznavati; da mora marljivo iskati primernih sredstev, s katerimi svoje pregreske popravlja in izboljšuje, da tako čedalje bolje napreduje.

Naj mi bode dovoljeno, da postavim od vsake strani samo en zgled. Poglayne slabe lastnosti otrokove bi bile napuh in prevzetnost. Otrok govori naj raji le o sebi, se hvali, napihuje ter naj bolj dopada samemu sebi. Pri vsaki priliki govori o veljavnosti svojih staršev, svojih sorodnikov; pripoveduje o njihovem premoženji, o njihovih dobro oskerbljenih poslih, bogatem pohištvu i. t. d., ter gleda zaničljivo druge otroke, ki so od manj premožnih staršev. Rejnik ali učitelj naj na mladino še tako malo pazi, zasledil bode vendar kmali to pregreho, ako se le z mladino prav prijazno in po domače pogovarja. Ko rejnik pri otroku zapazi gerdo prevzetnost, naj ga napeljuje z raznimi vprašanji tako daleč, da otrok najde sam svojo pregreho, in če jo tudi odkritoserčno spozná, naj rejnik razodeva svoje pravo veselje nad otrokom, ter naj ga pohvali in kaže, kako je lepo,

ako otrok svojo napako sam spozná, in da že to spoznanje veliko pripomore, da se poboljša. Ako pa otrok svojega pregreška noče spoznati, naj mu ga rejnik polagoma in previdno razkriva in sicer neposredno iz njegovih djanj in obnaše do drugih otrok, vendar pa vselej le tako, da otroka v ničemur ne žali in ga ne sramoti očitno. Pusti naj mu nekoliko časa, da pomisli, kako in kaj je govoril in kako se je vedel z drugimi. Ako se čez nekaj časa otrok zaveda svoje pregrehe, naj mu rejnik potem kaže ostudnost in surovost njegovega pregreška opominjevaje ga, da se mu bodo pametni ljudje le smejali, ako se bode še dalje tako obnašal. Kaže naj mu, kaj je pametna samoljubnost, in kaj ona zahteva od pametnega in modrega otroka. Dalje mu naj pové, da nam nespametna samoljubnost in nečimerna prevzetnost ne pridobiva spoštovanja pri pametnih in modrih ljudeh, ampak da rodí le zaničevanje in sovražstvo. Rejnik naj pojasnuje to pregreho v primerni priliki od kakega ponižnega in pohlevnega otroka, ki je tudi bogatih staršev in si je pridobil mnogo zaslug in pohvale pri modrih in veljavnih ljudeh. Dalje naj kaže, da se človeku prevzetnost bere že na obrazu, da se mu vidi na njegovi hoji in obleki, da se mu izrazuje v govorjenji in pri vsaki priložnosti, kedar se ponaša s to ali uno rečjo. Kakor hitro otrok svojo bolezen spozná, naj mu rejnik svetuje, kako naj se v prihodnje varuje, da ne bode več govoril samo o sebi, o veljavnosti svojih staršev in njihovem bogastvu, da se ne bode več povzdigoval čez druge in nikogar več žalil s hvalisanjem in oholim vedenjem; da bode zanaprej od svojih tovaršev le lepo, dobro in pametno govoril. — Po pametnem poduku naj rejnik otroka marljivo zasleduje in opazuje, kako se vede; in ako je zagotovljen, da se hvalevredno obnaša, da je opustil svoj pregrešek, naj ga pohvali in spodbuja, da svojo gerdo navado za vselej zatare in se prevzetnosti in napuha na vso moč varuje.

Drugi zgled bi bil: Otrok je len in svojeglav, ter se noče prav nič učiti. Svojega učitelja kar nič ne spoštuje, ga ne vboga, mu nagaja, in mu v vsem nasprotuje; ni mu mar ne za opominjevanje in ne za svarivne besede, ter je čedalje bolj termast, in se vedno bolj surovo obnaša. Učitelj, ki bi moral lenuha kaznovati, kakor tudi pravično zasluži, odlaga kazen, ter očita lenuhu in svojeglavcu, da je že vso njegovo prijaznost in dobroto zgubil in da ga nima več tako rad, kakor prej, ko je

bil še pridnejši in krotkejši. — Otrok si pa iz vsega tega prav nič ne stori in noče spoznati svojega pregreška. Ako učitelj vidi, da se otrok ne poboljša, ter je še vedno terdovraten, naj ga pokliče in naj ga tako le vpraša: Kaj praviš, ljubi moj, ali mora otrok svojega učitelja vbogati, ali ne? Ali sme otrok od svojega učitelja zaničljivo govoriti? Ali je taka šola dobra in ali more napredovati, ako se bi otrokom vse dopuščalo, kar se jim zljubi? Ali bi bilo pametno, ako bi učitelj nikoli ne strahoval nepokornih in lenih otrok, in bi jim privolil, da bi delali vse po svoji volji in termi? — Tako in enako napelje učitelj otroka tako daleč, da se otrok samega sebe obsodi in spozná, da je zaslužil kazen. Otrok se vda volji učiteljevi spoznaje, da učitelj samo dobro in pravo od njega zahteva in da od nasprotovanja nima nikakoršnega dobička. Učitelj je zadovoljen, da otrok svoj pregrešek spozná, ter mu kaže v prijaznih besedah, kako da ga to veseli, in ravno zato mu odpušča zaslužen kazen. Otrok se svojega pregreška sramuje in obljubi, da učitelja ne bode zopet žalil in da se bode tudi odsihmal pridneji učil. — In res! otrok se ne bode le poboljšal, timveč tudi učitelja bo veliko bolj ljubil in spoštoval, kajti zbudilo se je v njem čutstvo do dolžnosti, ki ga ima do učitelja in šole. Ko bi bil pa učitelj otroka koj kaznoval, ne bi bil otrok svojega pregreška spoznal; pogubna nemarnost bi mu bila ostala, in znabiti bi bil še terdovratneji.

Pri enakih prilikah pa je treba, da rejnik in učitelj dobro umé, kako vladati otroška serca, jih nagibati in k dobremu napeljevati; vendar pa ne sme učitelj nikdar dalje iti, kakor le dotlej, kolikor je treba, da otroka z različnimi in pripravnimi vprašanji zavrača na pravo pot. To je ona čudna moč Sokratova, s katero je napeljeval svoje učence na pravo pot ljudskega izobraženja.

A jaz sem terdnega mnenja, da bi tudi naši učitelji in rejniki dosti dobrega zajeli, ako bi na enaki način s prijaznimi pogovori in vprašanji svoje učence napeljevali na pot pravega spoznanja. Ali ne bi bilo prav, ako bi učitelji vsaki dan nekaj časa enakim pogovorom odločili; sej se otroci na ta način tudi prav lahko urijo prav govoriti, med tem, ko svoje serce likajo in blažijo.

Učitelji in rejniki! prevdarite vse; — a kar je naj boljega, pa ohranite in spolnujte!